

فرآیند جهانی شدن و موقعیت ایران

تاریخچه جهانی شدن

راجع به تاریخچه پیدایش جهانی شدن چند روایت وجود دارد :

- روایت دین پژوهان
- روایت جامعه شناسان و اقتصاد دان ها
- و روایت سوم

روایت دین پژوهان

- ▶ دین پژوهان یعنی کسانی که در عرصه دین تحقیق و تفحص می کنند، معتقدند که ادیان بزرگ مثل مسیحیت و اسلام از ابتدای شکل گیری شان سودای جهانشمولی داشتند یعنی هدف آنها این بود که همه مردم جهان را به دین خودشان دعوت کنند
- ▶ مثلاً در اسلام مفهوم «امت اسلامی» را داریم که مرز نمی شناسد . این هم نوعی جهانی شدن است .

روایت جامعه شناسان

جامعه شناسانی مانند گیدنز و پاره ای از اندیشمندان چپ گرای نو معتقدند که از قرن شانزدهم که نطفه های پیدایش سرمایه داری شکل گرفت این نظام اقتصادی، سودای جهانی شدن را داشت

روایت سوم

► عده ای معتقدند جهانی شدن ریشه در نظام سرمایه داری ندارد بلکه انقلابی که در فناوری های اطلاعاتی و ارتباطی رخ داده باعث جهانی شدن شده و هیچ ربطی به نظام سرمایه داری ندارد.

تعریف جهانی شدن

- جهانی شدن یعنی فشردگی زمان و مکان، افزایش پیوستگی و همبستگی اجتماعی در سطح جامعه جهانی، ادغام اقتصادهای ملی در اقتصاد جهانی، افزایش اهمیت و نقش شرکت های فراملی و کاهش اهمیت مرزهای سیاسی / جغرافیایی
- می توان گفت که جهانی شدن یعنی پیوستگی و در هم تنیدگی فزاینده اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی در سطح جهان.

تعریف جهانی شدن

● تعریفی که به پدیده جهانی شدن از منظری صرفاً جامعه شناختی نظر می‌نماید: جهانی شدن جریانی است که در نتیجه تلاش کنشگران جهانی برای شکستن مرزها (اعم از اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و جغرافیایی) و توسعه نفوذ خود در سطح جهان، ایجاد شده است. این جریان در طول تاریخ کما بیش وجود داشته و امروز به علت وجود وسایل و امکانات بیشتر، تشدید شده است.

جهانی شدن

- ▶ جهانی شدن نشان دهنده يك واقعیت اجتماعی جدید است که دارای چهار مشخصه اصلی می باشد:
1. مناسبات اجتماعی گسترش یافته
 2. تشدید جریان ها و شبکه های کنش و درهم تنیدگی
 3. افزایش نفوذ پذیری متقابل
 4. زیرساخت های جهانی کنش (فن آوری های اطلاعاتی و ارتباطاتی)

جهانی شدن (گیدنز)

جهانی شدن را می توان "تشدید مناسبات اجتماعی در گستره جهانی" دانست که موجب "پیوند مکان های دور از هم شده به شکلی که وقایع محلی تحت تاثیر حوادثی که کیلومترها آن طرف تر اتفاق می افتند، قرار دارند".

برای نمونه شغل يك کارگر ایرانی می تواند افزون بر مدیریت اقتصاد داخلی و تصمیمات دولت ایران، تحت تاثیر حوادثی باشد که مثلا در اروپا اتفاق می افتد.

جهانی شدن

- ▶ مجموعه فرآیندهای پیچیده ای است که به موجب آن دولت های ملی به نحو فزاینده ای به یکدیگر وابسته می شوند و این وابستگی مشکلاتی برای مفهوم حاکمیت ملی به معنای قدیم ایجاد می کند
- ▶ تاثیر بالقوه و بالفعل آن بر خودمختاری و استقلال عمل دولت های ملی در عرصه های مختلف اقتصاد , فرهنگ , ارتباطات و سیاستگذاری در امور اجتماعی است

حوزه های مطالعه فرآیند جهانی شدن

- ▶ فنی
- ▶ اقتصادی
- ▶ سیاسی
- ▶ فرهنگی

حوزه فنی

- ▶ در نتیجه تحولات تکنولوژی اطلاعات , فاصله مکانی و جغرافیایی معنای خود را از دست می دهد و حوزه عمومی مشترکی در سطح جهان پدیدار می شود .
- ▶ ویژگی های اصلی عصر جهانی شدن : ظهور دهکده الکترونیک جهانی , انقلاب اطلاعاتی , فشردگی زمان و جهان , گسترش جهان-آگاهی و پایان جغرافیا

حوزه اقتصادی

- ▶ منتفی ساختن امکان اجرای سیاست های دخالت اقتصادی به مفهوم قدیمی
- ▶ کاهش کنترل دولت ها بر اقتصاد ملی
- ▶ جهانی شدن عناصر اصلی سیاست های مالی و اقتصادی در سطح ملی
- ▶ افزایش قدرت شرکت های چندملیتی یا جهانی
- ▶ شکل گیری تقسیم کار بین المللی

جهانی شدن اقتصاد

این شکل جهانی شدن نتیجه تحولات اخیر در تکنولوژی، اطلاعات، تجارت، سرمایه گذاری خارجی، و دیگر انواع فعالیت های اقتصادی بین المللی است. در این شکل جهانی شدن، افزون بر دولت‌ها و سازمان های بین المللی بازیگران دیگری نیز چون بنگاه های اقتصادی، سرمایه گذاران، بانکها، انواع بخش های خصوصی حضور دارند.

مهم ترین جزء جهانی شد

جریان سریع و آزاد
سرمایه در جهان
تاکید بر نیروی کار
آغاز عصر اطلاعات

مهم ترین پیامد منفی این شکل جهانی شدن عبارت از
گسترش نابرابری های بین المللی است

حوزه سیاسی

- محدود نمودن توانایی دولت های ملی برای کنترل و اداره امور داخلی
- تحول در حوزه قدرت و حاکمیت دولت های ملی با ظهور و گسترش اختیارات نهادهای جهانی : سازمان ملل متحد , بانک جهانی , صندوق بین المللی پول و سازمان تجارت جهانی
- ایجاد محدودیت هایی برای آزادی عمل سنتی دولت ها در عرصه روابط بین المللی با توسعه حقوق بین الملل

حوزه فرهنگی

پیدایش جامعه مدنی جهانی

پیدایش روابط فراملی در مقابل مفهوم قدیمی روابط بین المللی

جامعه مدنی بین المللی به عنوان شبکه ای از سازمان هایی که اهداف و آرمان هایشان مرز ملی نمی شناسد ، از مظاهر اصلی روابط فراملی جدید هستند

اهمیت سازمان های غیر حکومتی در ترویج و پیشبرد دموکراسی ، نظارت بر انتخابات ، رعایت حقوق بشر ، رفع تبعیض از گروه های مختلف و حفظ محیط زیست

”جهانی شدن جامع ترین مفهومی است که مهم ترین و حیاتی ترین تحولات جهانی در حوزه تکنولوژی ، اقتصاد ، سیاست و ارتباطات و فرهنگ را در بر می گیرد”

آیا جهانی شدن معادل غربی شدن است ؟

○ آماریتا، اقتصاددان مشهور هندی بینش بدبینانه، نسبت به جهانی شدن را، نقد می‌کند. او جهانی شدن را فرآیندی مدرن و غربی نمی‌داند؛ بلکه معتقد است جهانی شدن روند غالب در تاریخ تبادلات و ارتباطات ملل و فرهنگ‌هاست. "هزاران سال است که جهانی شدن از طریق حمل و نقل، تجارت، مهاجرت، گسترش، تأثیرات فرهنگ و توسعه دانش (علم و تکنولوژی) در فرایند پیشرفت جهانی نقش ایفا می‌کند.

تاثیر فرآیندهای جهانی شدن در خاورمیانه

- ▶ صنعتی شدن
- ▶ شهری شدن
- ▶ توسعه ارتباطات و تقاضاهای فزاینده برای مشارکت

تشکیل مجالس مشورتی

▶ در واکنش به شماری از شورش های شهری و تظاهرات سیاسی در دهه 1980 و 1990 اقداماتی برای آزادسازی فضای سیاسی صورت گرفت و در بسیاری از کشورهای خاورمیانه از جمله کویت ، اردن ، لبنان ، مصر و مراکش فعالیت احزاب سیاسی رسماً مجاز شناخته شد

موقعیت ایران

▶ دولتهایی چون ایران برای این که بتوانند بقاء خویش را تضمین نمایند و منافع ملی کشور را محقق سازند، باید به جامعه روی آورند و مشروعیت سیاسی خویش را تقویت نمایند . شدت چالش های جهانی شدن و نابودی تمایز داخلی-خارجی موجب می شود که دولتها به مساعدت جوامع خویش نیازمند باشند .

پیامدهای جهانی شدن و ایران

► مهم ترین پیامد جهانی شدن را باید در عرصه دولت جستجو کرد. پرسش اصلی این است که جهانی شدن چه تاثیری بر ظرفیت و توانایی های دولتها دارد . هر چند جهانی شدن می تواند دارای برخی پیامدهای مثبت نیز باشد، اما مهم ترین تاثیر آن بر کشورهای جهان سوم تضعیف دولتهای این کشورهاست

رفتار خارجی دولت ها

- ▶ **محیط ادراکی :** به عوامل ذهنی تاثیر گذار بر تصمیم گیری مانند شخصیت رهبران (منظور تصمیم گیرندگان در هر کشور است)، و باورها و هنجارهای آنان، اشاره می کند
- ▶ **محیط عملیاتی :** به محیط بین المللی ای که يك کشور در آن قرار گرفته به ویژه شرایط نظام بین الملل، اشاره می نماید
- ▶ ساختار نظام بین الملل مهم ترین عامل تاثیرگذار بر تغییر رفتار خارجی ایران در سال های گذشته بوده است

جهانی شدن و الزامات آن برای ایران

تبيين و تعيين منافع ملی کشور: تعريف مشخص از منافع ملی کشور موجب می شود که مسیر کشور در دنیای جهانی شده مشخص شود

درك صحيح از موقعیت ایران : درك صحيح از موقعیت ایران نیز موجب اتخاذ راه کارهایی برای نیل به منافع ملی کشور از طریق سازگاری با محیط می گردد .

دنیای جهانی شده چالش هایی را به وجود آورده که داشتن استراتژی ملی مشخص (به معنای داشتن هدف یا اهداف و انتخاب ابزارهای مناسب و هماهنگ برای نیل به آنها) برای ایران را ضروری می سازد

چالش های داخلی و خارجی پس از انقلاب

▶ چالش های داخلی و خارجی پس از انقلاب (بی ثباتی داخلی همراه با آغاز جنگ تحمیلی) موجب شد تا جمهوری اسلامی ایران به جای این که بتواند به درون خود پرداخته و با طراحی استراتژی ملی مشخص بتواند اهداف خویش را محقق سازد، مجبور به پاسخگویی به این چالش ها برای حفظ بقای خود گردد.

اهداف اصلی گروه کارگزاران

- ▶ ارتباط با نظام اقتصاد جهانی
 - ▶ گسترش صادرات و واردات
 - ▶ کوچک کردن حجم فعالیت های دولتی
 - ▶ گسترش سرمایه داری صنعتی با اتکاء به سرمایه و تکنولوژی خارجی
 - ▶ همکاری با نهادهای اقتصادی بین المللی
- موارد بالا اهداف اصلی گروه کارگزاران و دولت هاشمی رفسنجانی بود که با فرایندهای جهانی شدن هماهنگی کامل داشت ، اما اجرای این اهداف و سیاست ها ، با موانع و مخالفت های مختلف مواجه شده است.

احساس هویت فرهنگی

▶ فرآیند جهانی شدن در عین حال که موجب کاهش و تغییر در حاکمیت و خودمختاری دولت های مرکزی می گردد ، به تقویت احساس هویت فرهنگی و قومی اقوام و اقلیت های فرهنگی می گردد و این موضوع در مورد ایران با توجه به سلطه شیعیان و فارسی زبانان می تواند یکی از چالش های توسعه در آینده را تشکیل دهد .

شکل گیری جمعیت ها و انجمن ها

▶ در سایه فرآیند جهانی شدن مسائل مورد علاقه در سطح جهانی با حساسیت بیشتری مورد توجه قرار گرفته و جمعیت ها و انجمن هایی در این خصوص تشکیل گردیده اند :

▶ جمعیت حقوقدانان ایرانی مدافع حقوق بشرپ

▶ جمعیت سبزها و محیط زیست

▶ کانون نویسندگان

▶ اتحادیه صنفی روزنامه نگاران پ

▶ و ...

سیاست خردمندانه

► **سیاست خردمندانه** باید مبتنی بر تلاش برای تغییر خود و کارآمد ساختن جمهوری اسلامی ایران، نه تغییر دادن محیط بیرونی باشد. به عبارت دیگر، به جای آن که تمام توجه خود را به غیر خود جلب کرده تا آنها را در راستای آرمان های خود تغییر دهیم، مشی خردمندانه آن است که ابتدا خود را تغییر دهیم و خود را کارآمد سازیم تا از جایگاه شایسته و والا در عرصه بین المللی برخوردار گردیم. در صورت دستیابی به چنین جایگاهی در نظام بین الملل می توان انتظار داشت که به صورت الگوی دیگران درآییم.